№ 129 Յուլիսի 25 (Օգոստոսի 6) 1880 Յուլիսի 25 (Օգոստոսի 6) № 129

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբլ:
Առանձին համարները 5 կոպէկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ:

Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի
Тифлисъ. Редакція „Мшакъ"

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով:

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Թիւրքաց Հայաստանը: — Ներքին տեսութիւն: Նամակ Բագուից: Նամակ Բագուից: Նամակ Ալէքսանդրապօլից: Նամակ Շուշուց: Նամակ Գանձակից: Նամակ Նոր-Նախիջևանից: Նամակ Նուխուց: Նամակ Եալտայից: Նամակ Խմբագրին: Ներքին լուրեր: — Արտաքին տեսութիւն: Թիւրքիա: Րումինիա: Յունաստան: Չեռնոգորիա: Արտաքին լուրեր: — «Մշակի» հեռագիրներ: — Յայտարարութիւններ:

ԹԻՒՐՔԱՑ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

Կ. Պօլսում հրատարակվող «Թէրճէմանը Էֆքեար» հայոց լրագիրը տպել է նորերումս մի յօդուած «Հայաստան» վերնագրով, որի մէջ նկարագրում է Հայաստանի աշխարհագրական դիրքը, յիշում է թէ հայերի թիւը Թիւրքիայում, Ռուսաստանում և Պարսկաստանում ընդամենը 5 միլիօնի է հասնում, յետոյ անցնում է Թիւրքաց Հայաստանի նկարագրելուն, բերելով Հայաստանի այդ մասի ազգաբնակութեան հետաքրքիր թուանշանները: Քաղում ենք յօդուածից հետևեալ տեղը:

«Թիւրքաց Հայաստանի ազգաբնակութիւնը կը բաժանվի հետևեալ կերպով:

«Հայ քրիստոնեայք, լուսաւորչական, կաթօլիկ և բողոքական հայք ևս մէկ տեղ առնելով, աւելի քան 2.000,000 հոգի են: Հայ իսլամացեալք առաւելապէս սիւննի աղանդի 500,000, հայ այլ և այլ քրիստոնեայք, իբր խառն հասարակութեանց հետ խառնված 300,000 հոգի: Ընդամենը 2,800,000 հոգի:

«Հայաստանի հին բնակչաց սերունդն են ասոնք ևս: Լազք, այսինքն հին կոլքիսացիք, կամ խալդիք, կամ ուղղագոյն ևս արմէնօ-խալիպք 100,000, քիւրդք բնակաւոր և վաչկատուն 500.000 հոգի:»

Ուրեմն վերև յիշված 2,800,000 թուանշանի հետ, Թիւրքաց Հայաստանի հին, բնիկ, ազգաբնակութեան թիւը կը լինի 3,400,000 հոգի:

«Իբրև կէս գաղթական, շարունակում է Կ. Պօլսի լրագիրը, ասոնք են. քաղդէացիք (քրիստոնեայ), չէրքէզք, ապաղայք, պարսիկք և այլն, բոլոր 400.000 հոգի, իսկ բուն գաղթականք ի Հայս կրնան համարվել ասոնք՝ թուրք (աւելի արևմտակողմն), թաթարք (սակաւաթիւք), թիւրքմէնք (վաչկատուն), արաբք (վաչկատուն), հրէայք և քրիստոնեայ յոյնք և ասորիք, բոլոր միասին 700,000 հոգի:»

Այդպիսով «Թէրճէմանը Էֆքեար» լրագրի հաշւով Թիւրքաց Հայաստանի բնիկ և գաղթական ազգաբնակութիւնը միասին վեր առած կազմում է 4.500,000 թիւը:

Լրագիրը աւելացնում է իր յօդուածին հետևեալ դատողութիւնները:

«Ինչպէս յայտնի կը տեսնվի, Հայաստանի բնակչաց՝ չորս հինգերորդականէն աւելին՝ երկրին բնիկքն է: Հայաստանը, ինչպէս քսան և աւելի միլիոն բնակիչ ունեցած ատեն, նոյնպէս և անկէ ետև միշտ իր սեփական անունը պահած էր և ասկէ երեք չորս դար առաջ նոյն քիւրդ և թիւրքմէն իշխանք, որոնք ժամանակ մը Հայաստանի վրա թագաւորեցին, կը յորջէին զայն և կանուանէին Շահի-Արմէն և ոչ Շահի-Թիւրքմէն կամ Շահի-Քիւրդ, բնակչաց նուազելուն և գաւառաց նոր անուանակոչութիւնը ստանալուն համար երկրին սեփական անունը փոխելու հարկ մը չի տեսնելով:

«Հայաստան իր նախնի անունը պահելու ամեն յաւակութիւնն ունի: Հայ ազգին մեծամասնութիւնը հոն կը բնակի, նոյն երկրին բնակչաց ամենէն կիրթ և յառաջադէմն, իրեն յատուկ եղած սեփականութիւններն պահած: Իր լեզուն թէև չէ պաշտօնական, գրեթէ բոլոր երկրին մէջ տարածված է և հայերէն զատ կը խօսին, զայն նաև Հայաստանի մէջ գտնվող յոյներէն, քաղդէացիներէն, ասորիներէն շատերը և նոյն իսկ մեծ բազմութիւն իսլամներէն. իսկ հասկանալու գալով գրեթէ խիստ սակաւ է բացառութիւնը և այն սահմանաց ծայրերը:»

«Սուրիա, վերջացնում է իր յօդուածը Կ. Պօլսի լրագիրը, որ այսօր պաշտօնապէս անուանված է իր սեփական անուամբ, իր ասորի լեզուն պահած չէ, այլ արաբերէն կը խօսի, և բնակչաց հազիւ երրորդ մասը ասորի է, այլ և այլ հասարակութեանց բաժանված իբր բոլորովին զատ ազգ և հայ ազգին թւոյն հետ համեմատելով, աննշան թիւ մը կը կազմէ:»

Շատ ուրախալի է որ վերջին ժամանակները Կ. Պօլսի հայոց մամուլը սկսել է խղճմտաւոր և լուրջ կերպով ուսումնասիրել Թիւրքաց Հայաստանը:

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԲԱԳՈՒԻՑ

—

Յուլիսի 12-ին

Բագուի «Մարդասիրական ընկերութիւնը», կարծեմ, իր գոյութիւնից սկսած ունեցել է իր մատենադարանը: Բայց թէ այդ մատենադարանը տուել է արդեօք այն օգուտը, որը սպասելի է եղել նորանից տեղիս հայ-հասարակութիւնը, — դա ուրիշ խնդիր է:

Թէև ուշ, բայց այնու ամենայնիւ, միտ բերին վերջապէս ընկերութեան անդամները գրադարանական մասին վերաբերող իրանց պարտքը, — համոզվեցին վերջապէս, որ պահարանում դարսած Աստուածաշունչները բաւական չէին հասարակութեան մէջ ընթերցանութիւնը զարգացնելու համար և դիմեցին այլ միջոցի, բայց արին «Մատենադարանը» ընթերցանութեան համար, գնեցին և բերել տուին նոր գրքեր, հաստատեցին կանոններ, վարձեցին գրապահ, — մէկ խօսքով հանգուցեալ գրադարանին յարութիւն տուին, նոր կեանք, նոր հոգի շնորհեցին:

Թէև Բագուի այդ նորաբաց մատենադարանը չունի դեռ ևս այնքան լաւ գրքեր, թէև գտնվող գրքերն էլ ըստ ամենայնի լիակատար չեն, այնպէս որ խնդրողին պատահում է ստանալ մի գրքի երկրորդ հատորը, որովհետև առաջինը չը կայ, կամ առաջինը — առանց շարունակութեան, և երբեմն էլ սկիզբը առանց քանի մի թերթերի, — բայց, այնու ամենայնիւ, չը պէտք է յուսահատվել, պէտք է յուսալ՝ որ կը զարգանայ, կը հարստանայ և կը բարեկարգվի:

Մատենադարանիս գրապահական պաշտօնը, բաւական ռոճիկով վարում է Մելիք-Մուսայեանց ազգանունով մի երիտասարդ, բայց հասկանում է նա արդեօք իր ստանձնած պարտաւորութիւնը, ցաւակցաբար պէտք է բացասական պատասխանել: Այլ ևս չեմ խօսում այն խայտառակ անցքի մասին, որ նորերումս պատահել է այդ գրադարանում, այն է մի կռիւ գրապահի և մի այցելուի մէջ:

Մի վաճառական

ՆԱՄԱԿ ԲԱԳՈՒԻՑ

—

31 մայիսի

Մայիսի 25 տեղիս «Մարդասիրական ընկերութիւնը» պիտի կատարէր իր գործունէութեան 16-րդ տարեդարձի շրջանը: Այդ առիթով նա հրաւիրեց քաղաքիս մէջ գտնվող ընկերութեան անդամներին և անդամուհիներին ներկայ լինել Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցում, ուր պիտի կատարվի այդ օրվայ պատճառով կայսրի համար գոհացողական մաղթանք, իսկ ընկերութեան հանգուցեալ անդամների համար հոգեհանգիստ, և այդպէս էլ եղաւ:

Այդ օրուայ տօնին մի առանձին նշանակութիւն տալու համար երկսեռ դպրոցների ուսուցիչ պ. Ա. Գրիգորեանցը մի ուսանողական հանդէս կատարեց ընկերութեան դահլիճում: Երբ պատարագը վերջացաւ, բազմութիւնը հաւաքվեց ընկ. դահլիճը, որը բաւական գեղեցիկ կերպով զարդարած էր, որտեղ պ. Ա. Գրիգորեանցը կարդաց ընկերութեան 16-րդ տարեդարձի առիթով մի գեղեցիկ ճառ, որի մի մասը վերաբերում էր կայսրին, որ այդպիսի մի առանձնաշնորհութիւն արել է Բագուին, նորա մէջ «Մարդասիրական ընկերութիւնը» հաստատելով: Երկրորդ մասի մէջ պ. ճառախօսը յայտնում էր՝ թէ որքան մեծ նշանակութիւն ունի մի որ և է ընկերութիւն հասարակական կեանքի մէջ, և ապա մասնաւորից նա իր խօսքը «Մարդասիրական ընկերութեան» դարձնելով, նորա գործունէութիւնից մի քանի տեղեկութիւններ հաղորդեց հանդիսականներին: Երրորդ մասի մէջ պ. Գրիգորեանցը ասաց. «Որովհետև «Մարդասիրական ընկերութեան» ինիցիատորը հանգուցեալ Ռոստոմեանցն է եղել, այդ պատճառով ցանկալի էր, որ ընկերութեան խորհրդական ժողովը, նորա անունը միշտ անմոռաց պահելու համար, մի բիւստ դնէր նորա վրա, 'ի հարկէ բաժանորդագրութեամբ: Իսկ եթէ այս անգամ ևս անուշադիր թողնվեցաւ այդ դիտաւորութիւնը, ասաց պ. Գրիգորեանցը, այնուհետև ես այս փոքրիկ ժողովրդով (ցոյց տալով ուսանողներին) կըսկսեմ սկիզբ դնել այդ գեղեցիկ գործին, յուսալով բագուցիների բարեսրտութեան և առատաձեռնութեան վրա»: Խօսքը վերջացրեց նորանով, որ նոյն օրը հայոց կաթուղիկոսի 13-րդ օծման տարեդարձն է և մենք, նորա հոգևոր որդիները, պիտի շնորհաւորենք նորան երկար կեանք: Սորանից յետոյ մի օրիորդ կարդաց մի երախտագիտական ճառ դէպի «Մարդասիրական ընկերութիւնը», որից յետոյ ասվեցան ոտանաւորներ և պատմածներ ուսանողներից, որ գեղեցիկ տպաւորութիւն գործեցին հանդիսականների վրա:

Մ.

ՆԱՄԱԿ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐԱՊՕԼԻՑ

—

Ցուցակ Ալէքսանդրապօլի վիճակային հոգևոր դպրոցի մէջ ուսանող աշակերտների անուանց, որք նուիրեցին յօգուտ Վանայ սովեալ հայ ժողովրդեան կամաւոր դրամական նուէրներ:

Անյայտ ոմն 1 ր., Խոսրով Միրզայեանց 1 ր., Թադէոս Մոռաեանց 1 ր., Յարութիւն Խպրաչեանց 1 ր., Յարութիւն Կարապետեան 1 ր., Ազատի Պահլաւունի 20 կ., Կարապետ Յակովբեանց 1 ր., Կարապետ Խալըբեանց 1 ր., Գէորգ Անմեղիկեանց 1 ր., Վահան Ամատունի 50 կ., Ղասապեանց Յովհաննէս 50 կ., Համազասպ Սոփիանեանց 40 կ., Վահան Անպէտքեանց 20 կ., Յովհաննէս Համբարձումեանց 5 կ., Ենովք Հայրապետեան 10 կ., Միքայէլ Քոսայեանց 5 կ., Յակոբ Մռայեանց 15 կ., Արտաշէս Տէրեանց 1 ր., Ալէքսանդր Պետրոսեանց 15 կ., Կարապետ Ազարբեանց 15 կ., Համազասպ Ամիրջանեանց 40 կ., Վաղարշակ Պետրոսեանց 30 կ., Երուանդ Լալայեանց 50 կ., Տիգրան Անմեղիկեանց 1 ր., Հմայեակ Վանեցեանց 1 ր., Համազասպ Վանեցեանց 1 ր., Մկրտիչ Տէր Յովհաննէսեանց 20 կ., Կարապետ Տէր Յովհաննէսեանց 20 կ., Ալէքսանդր Խումարեանց 1 ր., Մկրտիչ Չարչնեանց 15 կ., Գաբրիէլ Անմեղիկեանց 20 կ., Արամ Շաթիրեանց 1 ր., Մինաս Տէր Բարսեղեան 50 կ., Յովհաննէս Ղազարեանց 10 կ., Համբարձում Ղարիբեանց 40 կ., Մկրտիչ Տէր-Մկրտչեանց 40 կ., Հայկ Ջալալեանց 10 կ., Արամ Փաստըրմաճեանց 50 կ.,